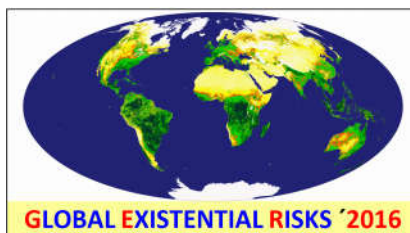

ROZVOJ FUTUROLÓGIE A FUTUROLOGICKÉHO MYSLENIA V ČESKOSLOVENSKU

Ivan KLINEC

DEVELOPMENT OF FUTUROLOGY AND FUTUROLOGICAL THINKING IN CZECHOSLOVAKIA

ABSTRAKT

Rozvoj futurologie a futurologického myslenia mal v Československu bohatú históriu. Záujem o budúcnosť bol spojený so snahami o konštituovanie futurologie ako vedného odboru. Napriek ideologickým obmedzeniam sa experti z Československa prezentovali na prvej svetovej futurologickej konferencii. Rozvoj futurologie v Československu po roku 1989 ma predovšetkým podobu občianskej futurologie, rozvoja futurologickej metodológie a výučby na univerzitách.

KLÚČOVÉ SLOVÁ: futurologia, budúcnosť, futurologické myslenie

ABSTRACT

Development of futurology and futurological thinking in Czechoslovakia had a rich history. Interest in the future was linked with efforts to constitution of futurology as a scientific discipline. Despite the ideological restrictions, experts from Czechoslovakia presented at the first world futurological conference. Development of futurology in Czechoslovakia after 1989 has mainly the form of civic futurology, development of futurological methodology and education at universities.

KEY WORDS: futurology, future, futurological thinking

Úvod

Rozvoj futurologie a futurologického myslenia v Československu vyústil do viacerých aktivít. Záujem o budúcnosť bol spojený so snahami o konštituovanie futurologie ako vedného odboru. Napriek ideologickým obmedzeniam sa experti z Československa prezentovali na prvej svetovej futurologickej konferencii.

Predfuturesologické myslenie v Československudo roku 1948

Československo tak ako svet malo svoje osobnosti, ktoré sa zaoberali budúcim vývojom a budúcnosťou ešte pred vznikom a rozmachom futurologického myslenia. V prvej Československej republike to boli napr. český podnikateľ a ekonóm Jan Antonín Baťa alebo český národohospodár Otto Schmidt.

Český podnikateľ a brat známeho podnikateľa Tomáša Baťu Jan Antonín Baťa vydal v roku 1937 v knižnej podobe svoju víziu rozvoja Československa, ktorú nazval Budujme štát pre 4000000 ľudí¹. Československo vtedy zahŕňalo aj územie Podkarpatskej Rusi. Baťová vízia rozvoja Československa je dodnes najkomplexnejšou víziou budúcnosti Československa, ktorá bola urobená a dodnes nebola prekonaná.

Český národohospodár Otto Schmidt v roku 1939 vydal knihu Národy na rozcestí (Populačná štúdia)², v ktorej sa zaoberal populačným vývojom a populačnými perspektívami.

Záujem o budúcnosť bola spojená taktiež s vydávaním prekladov kníh zaoberajúcich sa budúcnosťou. V roku 1933 bola publikovaná kniha esejí nazvaná Budúcnosť strojovej civilizácie, ktorú zostavil Charles A. Beard³,

¹ Baťa, Jan A. (1937): Budujme stát pro 40.000.000 lidí. Vydalo nakladatelství „Tisk“, Zlín, za redakce A. Cekoty k 1. máji 1937

² Schmidt, Otto (1939): Národy na rozcestí (Populační studie). Nakladatelství „Orbis“, Praha

³ Budoucnost strojové civilizace. Vydal, předmluvou a doslovem opatřil Charles A. Beard. Symposion. Nákladem Ústředního dělnického knihkupectví a nakladatelství (Ant. Svěcený) v Praze II, Praha, 1933

v roku 1947 vyšiel preklad knihy Lewisa Mumforda *Technika a civilizácia*⁴ a v roku 1948 kniha Pitrima Sorokina *Krída nášho veku*⁵.

Rozvoj futurologie v Československu do roku 1989

Významným medzníkom rozvoja myslenia o budúcnosti bolo vypracovanie a následné publikovanie štúdie *Civilizácia na rázcestí*, ktorá dosiahla pomerne veľkú medzinárodnú odozvu.

Civilizácia na rázcestí

V roku 1965 bola vytvorená 23 členná pracovná skupina pri Filozofickom ústave ČSAV pre vypracovanie štúdie zaoberajúcej sa spoločenskými a ľudskými súvislosťami vedeckotechnickej revolúcie. Na jej čelo bol vymenovaný český filozof Radovan Richta a jedným zo zástupcov bol ďalší český filozof Ota Klein. Výsledky práce tejto pracovnej skupiny sa stali základom prvej československej publikácie zaoberajúcej sa budúcim vývojom spoločnosti a civilizácie.

V roku 1966 bola na základe výsledkov uvedenej pracovnej skupiny spracovaná a vydaná publikácia československého autorského kolektívu vedeného českým filozofom Radovanom Richtom nazvaná *Civilizácia na rázcestí*⁶, ktorá vyšla v troch vydaniach v českom jazyku a v jednom vydaní v slovenskom jazyku a bola preložená do viacerých cudzích jazykov.

V roku 1972 vydal Radovan Richta s kolektívom knižnú publikáciu v nemčine pod názvom *Technický pokrok a industriálna spoločnosť – Technische Fortschritt und Industrielle Gesellschaft*⁷. Predhovor k tejto knihe napísal zakladateľ futurologie Ossip K. Flechtheim, ktorý ho nazval *Pražská jar a budúcnosť – Der Prager Fruhling und die Zukunft*⁸.

Československo na prvej medzinárodnej futurologickej konferencii

Výťah z publikácie *Civilizácia na rázcestí* spracovali štyria členovia autorského kolektívu tejto publikácie, a to Radovan Richta, Ota Klein, Bedřich Levčik a Irena Dubská a Bedřich Levčik ho predniesol ako referát na prvej medzinárodnej futurologickej konferencii v nórskom Oslo pod názvom *The Prospective of the Scientific and Technological Revolution – Perspektíva vedecko-technickej revolúcie*⁹. Na konferencii sa z vtedajšieho Československa zúčastnili Ota Klein a Bedřich Levčik¹⁰. Tento referát bol neskôr publikovaný v knižnej publikácii príspevkov z konferencie *Mankind 2000*, ktorej editormi boli futuroológovia Robert Jungk a Johan Galtung¹¹.

Československá futurologická spoločnosť

V roku 1968 bola v Prahe založená Československá futurologická spoločnosť, ktorá vznikla z bývalého študentského futurologického klubu¹². Táto bola koncom roku 1970 zrušená. 21. marca 1968 založili študenti Vysokiej školy ekonomickej v Prahe Klub Futurologia uvádzaný tiež ako F-Klub (Futurologie-Klub). 19. augusta

⁴ Mumford, Lewis (1947): *Technika a civilizace*. Nakladatelství Práce, Praha

⁵ Sorokin, Pitrim A. (1948): *Krise našeho věku*. Tiskařské a vydavatelské družstvo československého obchodnictva v Praze, Praha

⁶ Richta Radovan a kolektiv (1967): *Civilizace na rozcestí. Společenské a lidské souvislosti vědeckotechnické revoluce*. Nakladatelství Svoboda, Praha, Richta Radovan a kolektiv (1969): *Civilizace na rozcestí. Společenské a lidské souvislosti vědeckotechnické revoluce*. Svoboda, Praha

⁷ Richta, Radovan und Kollektiv (1972): *Technischer Fortschritt und Industrielle Gesellschaft*. Eingeleitet von Ossip K. Flechtheim. Makol Verlag, Frankfurt am Mein

⁸ Flechtheim, Ossip K. (1972): *Der Prager Fruhling und die Zukunft*. Einleitung. In: Richta, Radovan und Kollektiv (1972): *Technischer Fortschritt und Industrielle Gesellschaft*. Eingeleitet von Ossip K. Flechtheim. Makol Verlag, Frankfurt am Mein

⁹ Richta, Radovan, Klein, Ota, Levčik, Bedřich, Dubská, Irena (1969): *The Prospective of the Scientific and Technological Revolution*. In: Jungk, Robert, Galtung, Johan (editors) (1969): *Mankind 2000*. Institute Fur Zukunftsfragen, Vienna, Mankind 2000, London, International Peace Research Institute, Oslo, Universitetsforlaget, Oslo, Allen and Unwin, London, Klein, Ota (1969): *Perspektiva vědecko-technické revoluce (Spoluautoři I.Dubská, B.Levčik a R.Richta)*. Referát pro první mezinárodní kongres o výskumu budoucnosti, který se konal v Oslo ve dnech 11.-16. září 1967. In: Klein, Ota (1969): *Životní styl a moderní civilizace*. Vydavatelství Symposium, Praha

¹⁰ Levčik, Bedřich, Klein, Ota (1968): *Futurologický kongres v Oslo*. In: *Sociologický časopis* č.2/1968

¹¹ Richta, Radovan, Klein, Ota, Levčik, Bedřich, Dubská, Irena (1969): *The Prospective of the Scientific and Technological Revolution*. In: Jungk, Robert, Galtung, Johan (editors) (1969): *Mankind 2000*. Institute Fur Zukunftsfragen, Vienna, Mankind 2000, London, International Peace Research Institute, Oslo, Universitetsforlaget, Oslo, Allen and Unwin, London

¹² Rocca, Gordon L. (1981): *“A Second Party in Our Midst”: The History of the Soviet Scientific Forecasting Association*. In: *Social Studies of Science*. SAGE Publications, Ltd., London, UK, Beverly Hills, California, Volume 11, No.2, May 1981, Potuček, Martin (2004): 3.

Prognózování ve světě a u nás. Třetí lecke kurz Zkoumání budoucnosti České republiky. Přednáška v rámci kurzu Zkoumání budoucnosti, FSV UK Praha 2004/2005, ppt prezentácia

vznikla z tohto klubu Futurologická spoločnosť ako kolektívny člen Socialistickej akadémie v Prahe. V septembri 1968 vydala táto Futurologická spoločnosť Deklaráciu Futurologickej spoločnosti (The Futurological Society – A Declaration)¹³. V deklarácii boli vymenované aktivity, ktorým sa chcela Futurologická spoločnosť venovať:

- organizácia prednáškového cyklu o futurologii pre širšie publikum. Postupné rozširovanie prednáškového programu na univerzitnej pôde.
- organizácia heuristických diskusií a seminárov pre členov Futurologickej spoločnosti.
- publikovanie periodických futurologických časopisov a kníh.
- vytvorenie a vybudovanie informačného centra a futurologickej knižnice.
- vypracovanie expertných správ a oponentúr dlhodobých projektov špecializovaných organizácií.
- vypracovanie prvých návrhov a metodologických štúdií.
- kontakt s medzinárodne prominentnými osobnosťami futurologickej vedy a vzájomná výmena informácií vrátane vypracovaných prognóz s futurologickými inštitúciami v rozvinutých priemyselných krajinách.¹⁴

V rokoch 1968 a 1969 vydal vtedajší člen a zakladateľ Československej futurologickej spoločnosti Miloš Zeman dva zväzky Futurologického zborníku¹⁵, ktorý obsahoval informácie o zahraničných futurologických teóriách a konceptoch.

V roku 1969 vydal Miloš Zeman spolu s českým filozofom a prognostikom Otom Šulcom krátky 30-stranový Futurologický slovníček¹⁶. Ota Šulc v roku 1970 vydal publikáciu prezentujúcu názory na futurologiu vo svete a v Československu pod názvom Problémy výskumu budúcnosti – Názory na futurologii ve svete a u nás¹⁷.

Futurologia a prognostika medzi rokmi 1970 až 1989

Od roku 1971 sa rozvoju prognostických modelov a metód venovala organizácia Sportpropag, kde bolo zriadené Oddelenie komplexného prognózovania. Český prognostik a futuroológ Miloš Zeman v rámci tohto oddelenia rozvíjal metódu Komplexného prognostického modelovania KPM, ktorej vytvorenie bolo inšpirované systémovou dynamikou Jaya Forrestera. Metóda KPM bola popísaná v roku 1981 v publikácii Modelování společenských systémů metodou KPM, ktorej autormi bol Vladimír Faiřr, Fedor Gál, Martin Potuček a Miloš Zeman¹⁸. V roku 1983 bol Oddelením komplexného prognózovania Sportpropagu vydaný zborník článkov o metodológii výskumu budúcnosti pod názvom Metodologické problémy společenskoveďního výzkumu budoucnosti¹⁹. Editorom zborníku bol český sociológ Miroslav Flek²⁰.

Český prognostik Ota Šulc vydal dve knižné publikácie slovníkového charakteru, ktoré boli venované prognostike. Prvou bola Abeceda prognostiky²¹, ktorú vydal v roku 1976. V roku 1987 potom vydal knihu Prognostika od A do Z²². V roku 1989 vydal Ota Šulc ešte publikáciu Informace v prognostické činnosti²³, ktorá obsahovala stručný úvod do prognostiky.

V roku 1975 bol vydaný Výskumným ústavom kultúry a verejnej mienky v Bratislave zborník prekladov Metódy prognostiky²⁴, ktorý podával prehľad najpoužívanejších metód prognózovania.

Futurologia bola v rokoch 1984 až 1989 rozvíjaná v rámci odbornej sekcie pro prognostiku Komitétu pro vědecké řízení ČSVTS, ktorá pravidelne usporiadavala semináre s tematikou budúcnosti.

¹³Flechtheim, Ossip K. (1971): Futurologie. Der Kampf um die Zukunft. Verlag Wissenschaft und Politik, Köln, Flechtheim, Ossip K. (1980): Der Kampf um die Zukunft. Grundlagen der Futurologie. J. H. W. Dietz Nacht Verlag, Bonn, Berlin, F-Klubs. In: Futurum. Zeitschrift für Zukunftsforschung. Herausgegeben von Prof. Dr. Dr. Ossip K. Flechtheim. Band 1, Heft 2, 1968, Verlag Anton Hain KG, Meeisenheim an Glan, 1968

¹⁴Tamtiež.

¹⁵Zeman, Miloš (1968): Futurologický zborník I. Futurologická spoločnosť, Praha, Zeman, Miloš (1969): Futurologický zborník II. Futurologická spoločnosť, Praha

¹⁶Šulc, Ota, Zeman, Miloš (1969): Futurologický slovníček. Praha: Státní knihovna ČSR, Ústřední ekonomická knihovna

¹⁷Šulc, Ota (1970): Problémy výskumu budúcnosti. Názory na futurologii ve svete a u nás. Praha: Institut poradenství při Čs. komitétu pro vědecké řízení

¹⁸Faiřr, Vladimír, Gal, Fedor, Potuček, Martin, Zeman, Miloš (1981): Modelování společenských systémů metodou KPM. DÚ SPEV 901-505-04. Praha: Oddelení komplexního modelování. Sportpropag

¹⁹Flek, Miroslav (editor) (1983): Metodologické problémy společenskoveďního výzkumu budoucnosti. Sborník statí. Studie k dílčímu úkolu SPEV 601-504-04 "Metody modelování vybraných odvětví nevyrobní sféry". Praha : Sportpropag. Oddelení komplexního modelování

²⁰Tamtiež.

²¹Šulc, Ota (1976): Abeceda prognostiky. SNTL, Praha

²²Šulc, Ota (1987): Prognostika od A do Z. SNTL, Praha

²³Šulc, Ota (1989): Informace v prognostické činnosti. UVTEI, Praha

²⁴Metódy prognostiky. (Zborník prekladov). Preložené z knihy „Curs de prognoza“, Bukurešť, CIDSP. Kultúra v zahraničí. Ročník XXI, č.3. Výskumný ústav kultúry a verejnej mienky, Bratislava, 1975

V rokoch 1987 až 1989 táto sekcia vydávala tiež spravodaj s názvom Prognostika - Studijní texty a aktuální informace pro potřeby odborné sekce prognostiky MV Komitétu pro vědecké řízení ČSVTS Praha a pro účastníky jejích akcí²⁵. Spolu vyšlo 7 čísel tohto spravodaja.

Pod hlavičkou Domu techniky ČSVTS v Prahe bolo v rokoch 1986, 1988 a 1990 publikovaných niekoľko ročníkov zborníku Aktuální problémy prognostiky²⁶, ktoré obsahovali referáty prednesené na rovnomených seminároch organizovaných v Dome techniky ČSVTS v Prahe.

Viaceri českí a slovenskí autori ako Vladimír Faifř²⁷, Pavol Frič²⁸, Fedor Gál²⁹, Ota Klein³⁰, Martin Potuček³¹, Radovan Richta³², Ota Šulc³³ alebo Miloš Zeman³⁴ publikovali odborné články, v ktorých sa zaoberali prognostikou, futuroológiou, metódami prognózovania alebo problémami spojenými s budúcnosťou v svetových futurologických časopisoch ako Futures, World Futures – Journal of General Evolution, Technological Forecasting and Social Change, v iných zahraničných časopisoch najmä spoločenskovedného charakteru alebo v českých a slovenských časopisoch.

Rozvoj futurologie v Československu po roku 1989

V roku 1990 bola založená Občianska futurologická spoločnosť OFS so sídlom v Prahe a v Bratislave bola v tom istom roku založená slovenská pobočka tejto spoločnosti. Vo februári roku 1993 bola v Bratislave založená Občianska futurologická spoločnosť na Slovensku, ktorá vznikla zo slovenskej pobočky OFS a, ktorá bola neskoršie premenovaná na Futurologickú spoločnosť na Slovensku FSS. Táto fungovala ako Sekcia Slovenského komitétu pre vedecké riadenie pri Zväze vedeckotechnických spoločností. Na Slovensku sa nepodarilo konštituovať nezávislú samostatnú futurologickú spoločnosť. FSS ako odborná sekcia pravidelne usporiadavala semináre a konferencie na tému budúcnosti. V roku 1996 vydala FSS almanach Futurologickej spoločnosti na Slovensku s názvom Civilizácia a budúcnosť, ktorý obsahoval prednesené príspevky na seminároch FSS a predtým OFS Bratislava v rokoch 1990 až 1996³⁵.

Občianska futurologická spoločnosť o občianska futurologia

Prvé členské zhromaždenie Občianskej futurologickej spoločnosti OFS, ktoré sa konalo v Prahe 6. júna 1990 zvolal prípravný výbor. OFS bola právne zaregistrovaná 29. 6. 1990. OFS bola ustanovená ako nezávislá,

²⁵ Prognostika. Studijní texty a aktuální informace pro potřeby odborné sekce prognostiky MV Komitétu pro vědecké řízení ČSVTS Praha a pro účastníky jejích akcí. Odborná sekce pro prognostiku Komitétu pro vědecké řízení ČSVTS, Praha

²⁶ Petrášek, František, Zeman, Miloš, Měkutová, Hermína (redaktoři) (1986): Aktuální problémy prognostiky. Zpracoval kolektiv autorů. Praha: Dům techniky ČSVTS, Aktuální problémy prognostiky. Seminář Praha 1988. Dům techniky ČSVTS. (Sborník referátů). Úvod František Petrášek. Praha: Dům techniky ČSVTS, 1988, Aktuální problémy prognostiky '90. Praha: Dům techniky ČSVTS, 1990

²⁷ Faifř, Vladimír, Gál, Fedor, Potuček, Martin (1984): Forecasting Modelling by means of the KPM method. In: World Futures. Journal of General Evolution. Volume 20, Issue 1 and 2, May 1984

²⁸ Gál, Fedor, Frič, Pavol (1987): Problem Oriented Participative Forecasting: In: Theory and Practice. In: Futures. Volume 10, Issue 6, December 1987, Gál, Fedor, Frič, Pavol (1989): Problémovo orientovaný participatívny prístup. In: Sociologický časopis č. 3/1989

²⁹ Faifř, Vladimír, Gál, Fedor, Potuček, Martin (1984): Forecasting Modelling by means of the KPM method. In: World Futures. Journal of General Evolution. Volume 20, Issue 1 and 2, May 1984, Gál, Fedor, Frič, Pavol (1987): Problem Oriented Participative Forecasting: In: Theory and Practice. In: Futures. Volume 10, Issue 6, December 1987, Gál, Fedor, Frič, Pavol (1989): Problémovo orientovaný participatívny prístup. In: Sociologický časopis č. 3/1989

³⁰ Klein, Ota (1966): Vědeckotechnická revoluce a životní sloh (Několik myšlenek k problematice). In: Sociologický časopis č. 2 / 1966, Klein, Ota (1969): Krize emocionality. In: Sociologický časopis č.2 / 1969

³¹ Potuček, Martin (1980): Zobrazení cílu v modelech systémové dynamiky. In: Ekonomicko-matematický obzor č.16/1980, Československá akademie věd, Praha, Potuček, Martin (1983): Dialog o zobrazení příčin a cílu v prognostickém modelování. In: Ekonomicko-matematický obzor č.1/1983, Československá akademie věd, Praha, Faifř, Vladimír, Gál, Fedor, Potuček, Martin (1984): Forecasting Modelling by means of the KPM method. In: World Futures. Journal of General Evolution. Volume 20, Issue 1 and 2, May 1984, Potuček, Martin (1988): A teleonomic explanatory scheme. In: World Futures. Journal of General Evolution, Volume 25, Issue 3 and 4, August 1988

³² Richta, Radovan (1966): Povaha a souvislosti vědeckotechnické revoluce. In: Sociologický časopis č.2 / 1966, Richta, Radovan (1968): Vědeckotechnická revoluce a alternativy moderní civilizace. In: Sociologický časopis č.5 / 1968, Richta, Radovan, Šulc, Ota (1969): Forecasting and the scientific and technological revolution. In: International Social Science Journal. Futurology. UNESCO, Paris, Volume XXI, Number 4, 1969

³³ Richta, Radovan, Šulc, Ota (1969): Forecasting and the scientific and technological revolution. In: International Social Science Journal. Futurology. UNESCO, Paris, Volume XXI, Number 4, 1969, Šulc, Ota (1973): Futures research in Czechoslovakia. In: Futures. Volume 5, Issue 6, December 1973, Šulc, Ota (1986): Integration of scientific forecasts: Methodology for integration of scientific forecasts in the process of national science policy making. In: Technological Forecasting and Social Change. Volume 30, Issue 3, November 1986

³⁴ Zeman, Miloš (1969): Futurologie v přítomnosti. In: Sociologický časopis č.1/1969, Zeman, Miloš (1974): Remarks on teratological forecasting models. In: Technological Forecasting and Social Change. Volume 6, Zeman, Miloš (1992): Post-totalitarian transition: risk and opportunity. In: Futures. Volume 24, Issue 2, March 1992

³⁵ Klinec, Ivan, Majtán, Michal (editori) (1996): Civilizácia a budúcnosť. Almanach FSS 1990-1996. Futurologická spoločnosť na Slovensku, Bratislava

nezisková a dobrovoľná organizácia s cieľom kultivácie predvídavého myslenia a koncipovania a riešenia problémov budúcnosti. Stanovy OFS boli aktualizované 15. 2. 1996 členským zhromaždením OFS.

Predsedom Občianskej futurologickej spoločnosti bol od jej založenia český futuroológ, prognostik a ekonóm František Petrášek, ktorý sa futuroológii dlhodobo venoval, vydal množstvo odborných textov a publikácií futurologického zamerania³⁶. V roku 2009 vydal rozsiahlu monografiu venovanú futuroológii, ktorú nazval *Futurologická studia*³⁷. Špecifickou charakteristikou OFS je jej občianskosť, ktorá umožnila spojiť odbornú diskusiu s občianskou angažovanosťou.

Medzinárodné kolokvium Koncipování budoucnosti v Evropě

OFS zorganizovala 13 ročníkov medzinárodného futurologického kolokvia *Koncipování budoucnosti v Evropě*, väčšinou v spolupráci s Vysokou školou ekonomickou v Prahe a v roku 2006 v spolupráci s Centrom pre ekonomické a sociálne stratégie Fakulty sociálnych vied Univerzity Karlovej v Prahe. Na kolokviu vystúpilo mnoho významných odborníkov z oblasti futurologie a prognózovania. Medzi nimi boli napr. Robert Jungk, Pentti Malaska, Bart van Steenberg, Mika Mannerman, Peter C. Bishop, Peter H. Metler, Juha Kaskinen, Jan Waszkiewicz, Roman Galar, Tadeusz Zipser a ďalší.

Futurologická revue Dialógy s budoucnosti

Občianska futurologická spoločnosť vydáva časopis *Dialógy s budoucnosti – Futurologická revue*. Členom redakčnej rady tejto revue je napr. izraelský futuroológ Yehezkel Dror, fínsky futuroológ Pentti Malaska alebo ruský futuroológ Igor Bestužev-Lada.

Medziuniverzitné stredisko štúdií budúcnosti a futurologická knižnica OFS

V roku 1991 bolo založené Medziuniverzitné stredisko štúdií budúcnosti, ktoré viedol František Petrášek až do ukončenia jeho činnosti v roku 1997. Náplňou tohoto strediska bola organizácia spolupráce v oblasti futurologie medzi jednotlivými univerzitami v rámci Československa a neskoršie aj medzi univerzitami v Čechách a na Slovensku. Spolu s týmto strediskom bola založená futurologická knižnica Občianskej futurologickej spoločnosti, kde bola sústredená literatúra z odboru futurologie plus študentské práce na tému budúcnosti. Stredisko a knižnica boli umiestnené v budove Vysokej školy ekonomickej na Černej ulici v Prahe.

Centrum ekonomických a sociálních strategií CESES

V roku 2000 bolo v Prahe pri Fakulte sociálnych vied Univerzity Karlovej založené Centrum pre sociálne a ekonomické stratégie CESES. Riaditeľom CESES sa stal český sociológ a prognostik profesor Martin Potuček. CESES za dobu svojej existencie vydalo desiatky publikácií venovaných budúcnosti Českej republiky i budúcnosti všeobecne³⁸.

³⁶Petrášek, František (2008): *Futurologická studia* jako pramen informací pro formulaci politických problémů. In: Petrášek, František, Slintáková, Barbora, Klinec, Ivan (editoři) (2008): *Koncipování budoucnosti v Evropě 2007*. Sborník příspěvků z 9. mezinárodního kolokvia *Koncipování budoucnosti v Evropě 2008* pořádaného Občianskou futurologickou společností ve dnech 1.-2. února 2008 v budově Vysoké školy ekonomickej v Praze. Občianska futurologická spoločnosť, Praha, Petrášek, František (1989): *Kde jsou základy prognostického umění ?* *Prognostika* č.6 / 1989 *Studijní texty a aktuální informace pro potřeby odborné sekce prognostiky MV Komitétu pro vědecké řízení ČSVTS Praha a pro účastníky jejich akcí. Odborná sekce pro prognostiku Komitétu pro vědecké řízení ČSVTS, Praha, Petrášek, František (1987): Způsob myšlení a prognózování. Prognostika* č.3 / 1987 *Studijní texty a aktuální informace pro potřeby odborné sekce prognostiky MV Komitétu pro vědecké řízení ČSVTS Praha a pro účastníky jejich akcí. Odborná sekce pro prognostiku Komitétu pro vědecké řízení ČSVTS, Praha, Petrášek, František (1987): Je prognostika zvláštní profesí ? Prognostika* č.1 / 1987 *Studijní texty a aktuální informace pro potřeby odborné sekce prognostiky MV Komitétu pro vědecké řízení ČSVTS Praha a pro účastníky jejich akcí. Odborná sekce pro prognostiku Komitétu pro vědecké řízení ČSVTS, Praha, Petrášek, František (1969): Prognostika empirických věd. In: Sociologický časopis* č. 2 / 1969

³⁷ Petrášek, František (2009): *Futurologická studia*. Vysoká škola ekonomická v Praze, Nakladatelství Oeconomica, Praha

³⁸ Potuček, Martin a kol. (2001): *Vize rozvoje České republiky do roku 2015*. Centrum pro sociální a ekonomické strategie CESES, Fakulta sociálních věd, Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Gutenberg, Praha, Potuček, Martin a kol. (2002): *Průvodce krajinou priorit pro Českou republiku*. Centrum pro sociální a ekonomické strategie CESES, Fakulta sociálních věd, Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Gutenberg, Praha, Frič, Pavol a kolektiv (2003): *Češi na cestě za svojí budoucností. Budoucnost a modernizace v postojích a očekávaních obyvatelstva*. Centrum pro sociální a ekonomické strategie CESES, Fakulta sociálních věd, Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství G plus G, Praha, Frič, Pavol a kolektiv (2004): *Česká soda v Evropské unii. Scenáře strategického chování ČR v EU*. Centrum pro sociální a ekonomické strategie CESES, Fakulta sociálních věd, Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství G plus G, Praha, Potuček, Martin (editor) (2006): *Manuál prognostických metod*. Sociologické nakladatelství SLON, Potuček, Martin a kol. (2007): *Strategické vládnutí a Česká republika*. CESES FSV UK, Grada Publishing, a.s., Potuček, Martin, Musil, Jiří, Mašková, Miroslava (editoři) (2008): *Strategické volby pro českou společnost. Teoretická východiska*. Sociologické nakladatelství SLON, Praha, Praha, Frič, Pavol, Veselý, Arnošt (editoři) (2010): *Riziková budoucnost: Devět scénářů vývoje*

Projekt Milénium

Od roku 1996 prebieha najväčší futurologický projekt sveta The Millennium Project, na ktorom sa zúčastňujú experti z Českej republiky a zo Slovenska v rámci Stredoeurópskeho uzlu tohto projektu. Vedúcim tohto uzlu je Pavel Nováček z Univerzity Palackého v Olomouci, ktorý je zároveň členom plánovacieho výboru tohto projektu. Pavel Nováček publikoval niekoľko desiatok knižných a časopiseckých publikácií futurologického charakteru a v rámci svetovej futurologickej komunity je považovaný za najuznávanejšieho experta na budúcnosť z Českej republiky.

Záver

Rozvoj futurologie a futurologického myslenia v Československu, napriek ideologickým obmedzeniam pred rokom 1989, položil základy pre využívanie poznatkov o budúcnosti v spoločnosti, v bežnom živote občana i v politickom rozhodovaní.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- Aktuální problémy prognostiky. Seminář Praha 1988. Dům techniky ČSVTS. (Sborník referátu). Úvod František Petrášek. Praha: Dům techniky ČSVTS, 1988
- Aktuální problémy prognostiky '90. Praha: Dům techniky ČSVTS, 1990
- Bařa, Jan A. (1937): Budujme stát pro 40,000.000 lidí. Vydalo nakladatelství „Tisk“, Zlín, za redakce A. Cekoty k 1. máji 1937
- Budoucnost stroje civilizace. Vydal, předmluvou a doslovem opatřil Charles A. Beard. Symposion. Nákladem Ústředního dělnického knihkupectví a nakladatelství (Ant. Svěčený) v Praze II, Praha, 1933
- Faifř, Vladimír, Gal, Fedor, Potůček, Martin, Zeman, Miloš (1981): Modelování společenských systémů metodou KPM. DÚ SPEV 901-505-04. Praha: Oddelení komplexního modelování. Sportpropag
- Faifř, Vladimír, Gál, Fedor, Potůček, Martin (1984): Forecasting Modelling by means of the KPM method. In: World Futures. Journal of General Evolution. Volume 20, Issue 1 and 2, May 1984
- Flechtheim, Ossip K. (1971): Futurologie. Der Kampf um die Zukunft. Verlag Wissenschaft und Politik, Köln,
- Flechtheim, Ossip K. (1972): Der Prager Frühling und die Zukunft. Einleitung. In: Richta, Radovan und Kollektiv (1972): Technischer Fortschritt und Industrielle Gesellschaft. Eingeleitet von Ossip K. Flechtheim. Makol Verlag, Frankfurt am Main
- Flechtheim, Ossip K. (1980): Der Kampf um die Zukunft. Grundlagen der Futurologie. J. H. W. Dietz Nacht Verlag, Bonn, Berlin
- F-Klubs. In: Futurum. Zeitschrift für Zukunftsforschung. Herausgegeben von Prof. Dr. Dr. Ossip K. Flechtheim. Band 1, Heft 2, 1968, Verlag Anton Hain KG, Meisenheim an der Glan, 1968
- Gál, Fedor, Frič, Pavol (1987): Problem Oriented Participative Forecasting: In: Theory and Practice. In: Futures. Volume 10, Issue 6, December 1987
- Gál, Fedor, Frič, Pavol (1989): Problémovo orientovaný participatívny prístup. In: Sociologický časopis č. 3/1989
- Hykisch, Anton (2001): Nebojme sa sveta. Sprievodca globálnym myslením. Lizard, Bratislava
- Jungk, Robert, Galtung, Johan (editors) (1969): Mankind 2000. Institute for Future Studies, Vienna, Mankind 2000, London, International Peace Research Institute, Oslo, Universitetsforlaget, Oslo, Allen and Unwin, London
- Klein, Ota (1966): Vědeckotechnická revoluce a životní sloh (Několik myšlenek k problematice). In: Sociologický časopis č. 2 / 1966
- Klein, Ota (1969): Krize emocionality. In: Sociologický časopis č.2 / 1969
- Klein, Ota (1969): Životní styl a moderní civilizace. Vydavatelství Symposium, Praha
- Klein, Ota (1969): Perspektiva vědecko-technické revoluce (Spoluautoři I.Dubská, B.Levčík a R.Richta). Referát pro první mezinárodní kongres o výskumu budoucnosti, který se konal v Oslo ve dnech 11.-16.září 1967. In: Klein, Ota (1969): Životní styl a moderní civilizace. Vydavatelství Symposium, Praha
- Klein, Ota, Zelený, Jindřich (2011): Dynamics of Change: Leadership, the Economy, Organizational Structure, and Society. In: Farrel, R. Barry (editor) (2011): Leadership in East European Communism, 1945-1970. Aldine Transaction, New Brunswick, London, str. 199-223

- Klinec, Ivan (2011): Úvod do futurologie a štúdií budúcnosti. Základy dlhodobého myslenia pre environmentálne vzdelávanie. Nepochikovaný rukopis
- Klinec, Ivan (2015): František Petrášek – človek, pedagóg, futuroológ (1934-2014). In: Futurum – Informační zpravodaj Občanské futurologické společnosti č.1 / 2015. Občanská futurologická společnost, Praha, s. 2-6
- Klinec, Ivan (2015): František Petrášek – vybraná bibliografia. In: Futurum – Informační zpravodaj Občanské futurologické společnosti č.1 / 2015. Občanská futurologická společnost, Praha, str. 8-14
- Koncipování budoucnosti v Evropě. Upravený přepis zvukového záznamu z mezinárodního kolokvia pořádaného Občanskou futurologickou společností společně s Akademií J. A. Komenského ve dnech 6. a 7. května 1991 v Jílovišti u Prahy. Meziuniverzitní program studií budoucnosti Sdělení č. 1 / 1992, Středisko MPŠB, Vysoká škola ekonomická v Praze, Praha, 1992, 54 str.
- Koncipování budoucnosti v Evropě '97. Designing the Future in Europe '97. Sborník příspěvku ze 4. mezinárodního kolokvia „Koncipování budoucnosti v Evropě '97 pořádaného Občanskou futurologickou společností za štědrého sponzorského příspěví Nadace Konráda Adenauera, Centra pro demokracii a svobodné podnikání a s podporou Vysoké školy ekonomické v Praze ve dnech 16. - 20. června 1997 v Praze. Redaktor : František Petrášek. Občanská futurologická společnost, Praha, 1997, 120 str.
- Koncipování budoucnosti v Evropě '99. Designing the Future in Europe '99. Sborník příspěvku z 5. mezinárodního kolokvia Koncipování budoucnosti v Evropě '99 pořádaného Občanskou futurologickou společností s podporou Vysoké školy ekonomické v Praze ve dnech 7. a 8. září 2001 v Praze. Redaktor: František Petrášek. Editace: Barbora Slintáková, Miluška Hlinovská. Občanská futurologická společnost, Praha, 1999, 74 str.
- Koncipování budoucnosti v Evropě 2001. Sborník příspěvku z 6. mezinárodního kolokvia Koncipování budoucnosti v Evropě pořádaného Občanskou futurologickou společností s podporou Vysoké školy ekonomické v Praze ve dnech 10. až 12. září 2001 v Praze. Redaktor: František Petrášek. Editace: Barbora Slintáková. Občanská futurologická společnost, Praha, Vysoká škola ekonomická v Praze, Praha, 2002, ISBN 80-245-0298-4, 132 str.
- Koncipování budoucnosti v Evropě 2003. Sborník příspěvku ze 7. mezinárodního kolokvia Koncipování budoucnosti v Evropě pořádaného Občanskou futurologickou společností s podporou Vysoké školy ekonomické v Praze ve dnech 8. až 10. září 2003 v Praze. Redakce sborníku: František Petrášek, Barbora Slintáková. Občanská futurologická společnost, Praha, 2004, ISBN 80-903440-0-3, 178 str.
- Levčík, Bedřich, Klein, Ota (1968): Futurologický kongres v Oslo. In: Sociologický časopis č.2/1968
- Mumford, Lewis (1947): Technika a civilizace. Nakladatelství Práce, Praha
- Petrášek, František, Zeman, Miloš, Měkutová, Hermína (redaktoři) (1986): Aktuální problémy prognostiky. Zpracoval kolektiv autorů. Praha: Dum techniky ČSVTS
- Petrášek, František (1987): Je prognostika zvláštní profesí ? In: Prognostika č.1 / 1987 Studijní texty a aktuální informace pro potřeby odborné sekce prognostiky MV Komitétu pro vědecké řízení ČSVTS Praha a pro účastníky jejích akcí. Odborná sekce pro prognostiku Komitétu pro vědecké řízení ČSVTS, Praha, 1987, s. 3-8
- Petrášek, František (1987): Způsob myšlení a prognózování. In: Prognostika č.3 / 1987 Studijní texty a aktuální informace pro potřeby odborné sekce prognostiky MV Komitétu pro vědecké řízení ČSVTS Praha a pro účastníky jejích akcí. Odborná sekce pro prognostiku Komitétu pro vědecké řízení ČSVTS, Praha, 1987, str. 24-30
- Petrášek, František (1988): Co jsme slyšeli o budoucnosti... In: Prognostika č.4 / 1987 Studijní texty a aktuální informace pro potřeby odborné sekce prognostiky MV Komitétu pro vědecké řízení ČSVTS Praha a pro účastníky jejích akcí. Odborná sekce pro prognostiku Komitétu pro vědecké řízení ČSVTS, Praha, 1988, str. 38-42
- Petrášek, František (1989): Kde jsou základy prognostického umění ? Prognostika č.6 / 1989 Studijní texty a aktuální informace pro potřeby odborné sekce prognostiky MV Komitétu pro vědecké řízení ČSVTS Praha a pro účastníky jejích akcí. Odborná sekce pro prognostiku Komitétu pro vědecké řízení ČSVTS, Praha, 1989, str. 30-36
- Petrášek, František (1994): Základy hospodářské prognostiky. Část I. Vysoká škola ekonomická, Praha
- Petrášek, František (1997): Základy hospodářské prognostiky. Vysoká škola ekonomická, Praha
- Petrášek, František (2009): Futurologická studia. Vysoká škola ekonomická v Praze, Nakladatelství Oeconomica, Praha
- Petrášek, František, Slintáková, Barbora, Klinec, Ivan (editoři) (2010): Koncipování budoucnosti v Evropě 2007. Sborník příspěvků z 9. mezinárodního kolokvia Koncipování budoucnosti v Evropě 2008 pořádaného Občanskou futurologickou společností ve dnech 1.-2. února 2008 v budově Vysoké školy ekonomické v Praze. Občanská futurologická společnost, Praha, 2010, ISBN 978-80-903440-1-3, 170 str.

- Prognostika. Studijní texty a aktuální informace pro potřeby odborné sekce prognostiky MV Komitétu pro vědecké řízení ČSVTS Praha a pro účastníky jejích akcí. Odborná sekce pro prognostiku Komitétu pro vědecké řízení ČSVTS, Praha
- Richta, Radovan (1966): Povaha a souvislosti vědeckotechnické revoluce. In: Sociologický časopis č.2 / 1966
- Richta Radovan a kolektiv (1967): Civilizace na rozcestí. Společenské a lidské souvislosti vědeckotechnické revoluce. Nakladatelství Svoboda, Praha
- Richta, Radovan (1968): Vědeckotechnická revoluce a alternativy moderní civilizace. In: Sociologický časopis č.5 / 1968
- Richta Radovan a kolektiv (1969): Civilizace na rozcestí. Společenské a lidské souvislosti vědeckotechnické revoluce. Svoboda, Praha
- Richta, Radovan, Klein, Ota, Levčík, Bedřich, Dubská, Irena (1969): The Prospective of the Scientific and Technological Revolution. In: Jungk, Robert, Galtung, Johan (editors) (1969): Mankind 2000. Institute Fur Zukunftsfragen, Vienna, Mankind 2000, London, International Peace Research Institute, Oslo, Universitetsforlaget, Oslo, Allen and Unwin, London
- Richta, Radovan, Šulc, Ota (1969): Forecasting and the scientific and technological revolution. In: In: International Social Science Journal. Futurology. UNESCO, Paris, Volume XXI, Number 4, 1969
- Richta, Radovan und Kollektiv (1972): Technischer Fortschritt und Industrielle Gesellschaft. Eingeleitet von Ossip K. Flechtheim. Makol Verlag, Frankfurt am Mein
- Rocca, Gordon L. (1981): "A Second Party in Our Midst": The History of the Soviet Scientific Forecasting Association. In: Social Studies of Science. SAGE Publications, Ltd., London, UK, Beverly Hills, California, Volume 11, No.2, May 1981
- Schermer, Jindřich (1968): Prognostika. Věda. Plánování. Svoboda, Praha
- Schmidt, Otto (1939): Národy na rozcestí (Populační studie). Nakladatelství „Orbis“, Praha
- Sorokin, Pitrim A. (1948): Krise našeho věku. Tiskařské a vydavatelské družstvo československého obchodnictva v Praze, Praha
- Šulc, Ota, Zeman, Miloš (1969): Futurologický slovníček. Praha: Státní knihovna ČSR, Ústřední ekonomická knihovna
- Šulc, Ota (1970): Problémy výzkumu budoucnosti. Názory na futurologii ve světě a u nás. Praha: Institut poradenství při Čs. komitétu pro vědecké řízení
- Šulc, Ota (1973): Futures research in Czechoslovakia. In: Futures. Volume 5, Issue 6, December 1973
- Šulc, Ota (1976): Abeceda prognostiky. SNTL, Praha
- Šulc, Ota (1986): Integration of scientific forecasts: Methodology for integration of scientific forecasts in the process of national science policy making. In: Technological Forecasting and Social Change. Volume 30, Issue 3, November 1986
- Šulc, Ota (1987): Prognostika od A do Z. SNTL, Praha
- Šulc, Ota (1989): Informace v prognostické činnosti. UVTEI, Praha
- Zeman, Miloš (1968): Futurologický zborník I. Futurologická společnost, Praha
- Zeman, Miloš (1969): Futurologický zborník II. Futurologická společnost, Praha
- Zeman, Miloš (1969): Futurologie v přítomnosti. In: Sociologický časopis č.1/1969
- Zeman, Miloš (1974): Remarks on teratological forecasting models. In: Technological Forecasting and Social Change. Volume 6
- Zeman, Miloš (1992): Post-totalitarian transition: risk and opportunity. In: Futures. Volume 24, Issue 2, March 1992

ADRESA AUTORA

Ing. Ivan KLINEC

Slovenská akadémia vied, Ekonomický ústav, Šancová 56, 81105 Bratislava, Slovenská republika

e-mail: ivan.klinec@gmail.com

RECENZIA TEXTOV V ZBORNÍKU

Recenzované dvomi recenzentmi, členmi vedeckej rady konferencie. Za textovú a jazykovú úpravu príspevku zodpovedajú autori.

REVIEW TEXT IN THE CONFERENCE PROCEEDINGS

Contributions published in proceedings were reviewed by two members of scientific committee of the conference. For text editing and linguistic contribution corresponding authors.